

Gyümölcsneveinkhez V.

tövüescitrom J. *Poncirus trifoliata* (P. 463). Észak-Kína és Japán citromfája. Nálunk is megél a szabadban, ez az egyetlen télálló, fagyűrő citromféle.

Az 1966-tól adatolható terminus: *tövüescitrom* (MNöv. 193). A névadási szemlélet háttere a növény számos ágas-bogas, tövüescitrom vesszője. Kemény, merev ágait 6–10 cm-es tuskék borítják, gyakran készítenek a tövüescitromból áthatolhatatlan sövényt. Hasonneve a *hosszútövüescitrom narancs* (GyÉ. 257).

Társneve a *vadcitrom* (P. 255; R. 1966: ua. [MNöv. 199]), az önmagáért beszélő *télálló citrom* és a *háromlevelű citrom* (www.mimi.hu). Az utóbbi terminus faji jelzője a latin szaknyelvi fajnév megfelelője, a *trifoliata* ugyancsak a hármassával ülő levelekre utal. Szintén ez az alapja számos nyelvben használatos megfelelőjének; vö. ang. *trifoliolate orange* (W.), ném. *dreiblättrige Orange*, azaz 'háromlevelű narancs', cs. *citroněčnik trojlistý*, le. *poncyria trójlistkowa*, szln. *trilistni citronovec* (EL.), azaz 'háromlevelű citrom'. Ném. *Bitterorange* (uo.) és ang. *bitter orange* (W.), vagyis 'keserűnarancs' nevének alapja az élvezhetetlen gyümölcs íze. További idegen nyelvi neve az ang. *hardy orange* (uo.), jap. *karatachi*, kor. *taengdzanamu* (EL.).

A binominális latin szaknyelvi elnevezésben a *Poncirus* nemzetség elnevezése a fr. *poncire* (uo.) szóból származik, amely a 14. századtól adatolható növénynév. Dél-Franciaország román nyelvéből való, az óokcitan *ponsiri* 'citromfajta' névre vezethető vissza, a végső forrás a késő latin *pomum citreum*, *pomum cereum* 'Citrus medica'. Megvan a spanyolban is: *poncil*, *poncidre* 'ua.' (<http://dictionary.sensagent.com>).

A *télálló mandarin* (T.) a *Poncirus trifoliata* × *Citrus reticulata*, a vadcitrom és a mandarin keresztezéséből előállított hibrid. A *télálló narancs*, ang. *Norton Webbery* (uo.) a *Poncirus trifoliata* × *Citrus sinensis*, a vadcitrom és a narancs keresztezése. Mindkét fajtának kiemelkedő a fagyűrőse.

banán-passiógyümölcs J. *Passiflora mollissima* (P. 448). Az Andokban honos, trópusi és szubtrópusi területeken termesztett faj. A nagy bogyók aromás, édeskesen savanyú magköpenyeit a magokkal együtt fogyasztják.

A *banán-passiógyümölcs* elnevezés az ang. *banana passionfruit* 'ua.' (EL.) vagy a ném. *Bananenpassionsfrucht* 'ua.' (W.) tükörfordítása. Hasonneve a *banánalakú passiógyümölcs* (T.). Az angolban nevezik még *pink banana passionfruit* és *banana passionflower* (ZP.), azaz 'rózsaszínű banán-passiógyümölcs' és 'banán-passióvirág' néven is.

Termései megnyúlt alakúak, kis banánra hasonlítanak, ez az alapja *ehető banán* (P. 203) és *futóbanán* (T.) társnevének. A *futóbanán* összetétel előtagjánál a névadási szemlélet háttere e kúszónövény számos hosszú indája. Szintén a *banán* névvel alkotott cs. *mučenka banánová*, sp. *granadilla de guineo* (LH.), *bananadilla* (ZP.), valamint Hawaii szigetén a növény *banana pōka* (EL.) elnevezése, utóbbi esetében a *pōka* utótag a kötélhez, zsinaghoz hasonló indákra utal. További társneve a *kuruba* (W.), a sp. *curuba* 'ua.' (GRIN.) átvétele a szókezdő mássalhangzó cseréjével. A spanyol név más nyelvbe is átkerült; vö. sv. *kuruba* (uo.), fr. *curuba* (EL.), holl. *curuba*, szlk. *kuruba* 'ua.' (LH.).

A 'nagyon puha' jelentésű latin szaknyelvi *mollissima* fajnév a lat. *mollis* szó szuperlatívusza, a növény puha levelére utal or. *страстоцвет мягчайший* (uo.) és ném. *weichste Passionsblume* (GRIN.), azaz 'legpuhább passióvirág', illetve ang. *softleaf passion flower* (EL.), vagyis 'lágylevelű passióvirág' jelentésű elnevezése is. Spanyol neve Kolumbiában *curuba de Castilla*, Ecuadorban *tacso de Castilla* (GRIN.), Venezuelában *tacso amarillo* (W.).

A *passiógyümölcs* utótag újabb magyar szakkifejezés (1987: Velich I.: A déligyümölcsökről; 1998: P. 98) a legismertebb fajra, a *Passiflora edulis*-ra, illetve ehető termésére vonatkozik. A terminus a ném. *Passionsfrucht* 'ua.' (T.) vagy az ang. *passionfruit* 'ua.' (W.) részfordításaként került a magyarba. Szó szerinti megfelelője a fi. *passiohedelmä*, fr. *fruit de la passion*, holl. *passievruucht*, ol. *frutto della passione* 'ua.' (uo.). Ez a trópusi faj más néven *marakuja* vagy *ehető golgotavirág* (P. 448), előbbi az ang. *maracuja* (EL.) átvétele; vö. még sp. *maracuya*, port. *maracujá*, ném. *Maracuja* 'ua.' (uo.). Az *ehető golgotavirág* pedig az ang. *edible granadille* 'ua.' (W.) fordítása. A latin szaknyelvi *edulis* fajnév ugyancsak 'ehető' jelentésű.

A Passióvirág '*Passiflora*' nemzetség mintegy 50 fajának ehetőek a termései. A magokat húsos réteg veszi körül – ez a termés ehető része. A *passióvirág* (R. 1664: *passiovirág* [Pozsoni kert 99]) részfordítással a lat. *flos passionis* 'ua.' mintájára jött létre, akár a ném. *Passionsblume* 'ua.' (Boerner 377). Más nyelvben is használatos szó szerinti megfelelője; vö. ang. *passion flower*, fr. *fleur de la passion*, sp. *flor de la pasión*, ol. *fiore della passione*, holl. *passiebloem*, sv. *passionsblommor* 'ua.' (W.).

A *golgotavirág* a latin szaknyelvi *Passiflora* 'ua.' értelem szerinti megfelelője. A Golgota annak a hegynek a neve, amelyen Máté és Lukács evangéliuma szerint Krisztust keresztre feszítették. A gyümölcstermő golgotavirág soha nem élt bibliai tájakon, de az amerikai őserdők növénye mégis az ősi dráma szimbóluma lett. Hitbuzgó szerzetesek figyeltek fel a virág különleges szerkezetére. Lippaynál 1664-ben szerepel *kínszenvedés virága*, *granadilla* (Pozsoni kert) neve is. Benkő József 1781-ben, Szebenben megjelent „Téli bokréta” című gyászbeszédében *szenvedés virága*, amely „nevezetes a virágbéli tagostkákra, melyek úgy tűnnek, mintha Krisztus szenvedésének öldöklő eszközeit [...] kiábrázolnák”. Kováts Mihálynál is *szenvedésvirág* (1845: Műsz.). 1806-ban, Kulcsár „Hazai Tudomány”-ában bukkan fel a *Passiflora golgotavirág* neve, 1807-ben (MFüvK. 214), majd 1847-ben Bugát Pál „Természettudományi Szóhalmaz” című művében *golgota*. 1896-ban *golgotavirág* (TermtudKözl.). Kassai József „Származtató”-s gyökeresítő magyar-diák szó-könyv” (Pest, 1833–36) című szótárában *kin-virág*, 1894-ben *passzióvirág* (PallasLex.). 1925-ben Jávorka Sándor említi *Krisztus kínszenvedése* (MF.) nevét is, a ném. *Leiden Christi*, N. *Kristileidn* 'ua.' (RácNöv. 294) tükörszavát.

kagylóalma *J. Passiflora maliformis* (P. 131). Közép- és Dél-Amerika északi részén őshonos fásodó szárú kúszónövény. Gömbölyded gyümölcsét általában nyersen fogyasztják, vagy italok ízesítésére használják.

A termés igen kemény héjára utal a szaknyelvi *kagylóalma* elnevezés. Az ang. *conch apple* 'ua.' (EL.) tükörfordítása. Mivel héja keményebb, mint a legtöbb rokon *passiógyümölcs* fajé, használatos az angolban *conch nut* (uo.; R. 1844: Flannigan–Lanaghan), azaz 'kagylódió', *hard-shelled passionfruit* (www.issg.org), vagyis 'keményhéjú *passiógyümölcs*', a törökben *kabuklu elma* (W.), azaz 'kérges alma', a franciában *coque en fer* (uo.), tehát 'vashéj' elnevezése is.

Az összetétel *-alma* utótagja pedig a gyümölcs formájára utal. A latin szaknyelvi *maliformis* fajnév 'almalakú' jelentésű (< lat. *malum* 'alma' és *-formis* 'formájú'), ugyancsak az ehető termés az alapja. Linné adta a növénynek 1753-ban (*Species plantarum* II: 956). Szintén az *alma* névvel alkotott or. *страстоцвет яблоковидный*, hv. *školjkasta jabuka* (W.), fr. *pomme calebasse*, ang. *apple-fruited granadilla* (EL.; R. 1816: *apple-fruited passionflower* [Br. 94], 1827: *apple-fruited granadilla* [Loudon 1827: 782]), fr. *passiflore en forme de pomme* (www.issg.org), *pommier liane de la guadeloupe* (ZP), ném. *Apfel-Grenadille* és sv. *äppelgrenadill* (GRIN.) elnevezése.

A *Passiflora maliformis* gyümölcsének édes ízére utal ang. *sweet calabash* (EL.; R. 1894: Report of the Secretary of Agriculture by USDA), valamint *sweet cup* (uo.; R. 1911: Bulletin by U. S. Bureau of Plant Industry, Queensland), hv. *slatki kalabaš* (W.), azaz 'édes csésze' és 'édes lopótök', valamint tör. *tatlı kupa*, illetve *tatlı su kabağı* (uo.), vagyis 'édes szívek', illetve 'édes sütőtök' elnevezése.

Lila héjára utal 'vad lila *passiógyümölcs*' jelentésű ang. *wild purple passionfruit*, tör. *yabani mor çarkifelek* és hv. *divlja purpurna pasijonka* (W.) elnevezése. A spanyolból átvett neve az or. *чулюна* (uo.); vö. kolumbiai sp. *chulupa* 'ua.' (www.tropicos.org). További elnevezése az or. *passiflora üyxüñи пушингы* (W.), fr. *liane à agoutis*, port. *maracujá de osso*, *maracujá maçã* és a sp. *granadilla de mono*, *calabacío de Indio*, *ceibey cimarrón*, *granadilla de hueso*, *granadilla de mano*, *granadilla de piedra*, *parcha*, *parcha cimarrona* (EL.), *guerito* (PN.).

balátafa J. *Manilkara bidentata* (P. 425). Dél-Amerika trópusi területein és Közép-Amerikában őshonos. Kettős jelentősége van, egyrészt tejnedvet (latex) adó, másrészt gyümölcstermő növény.

A név (R. 1966: *baláta-fa* [MNöv. 26]) a ném. *Balatabaum* 'ua.' (G. 366) vagy az ang. *balata-tree* 'ua.' (W.) részfordítása. Az előtag nemzetközi szó; vö. sv. *balata* (GRIN.), fr., port., sp. *balata*, fr. *balata franc*, *balata rouge* 'ua.' (EL.). Trópusi keményfa, a balatagumit e fa nedvéből állítják elő, erre utal fr. *balata gomme* (uo.) neve is. A *balata* megvan a korábbi latin szaknyelvi *Mimusops balata* binómen fajnevében is.

A mai *Manilkara* nemzetségnév a malajalam *manil-kara* 'Manilkara kauki' (W.) névből származik. A balátafa ang. *cow-tree* (W.), azaz 'tehénfa', *beefwood* (www.memidex.com), vagyis 'marhahús-fa' nevének esetében a névadás szemléleti háttere a fa fehér, tejszerű nedve, fr. *bois de natte à feuilles de poirier* (EL.) elnevezése 'sápadt körtelevelű fa' jelentésű.

szíriai körte J. *Pyrus syriaca* (P. 473). A Rosaceae család tagja, a hűvösebb mediterrán hegyoldalak vad gyümölcsfája. Szíria, Palesztina, Libanon, Törökország, Irak, Irán, Jordánia és Ciprus területén fordul elő.

A faj ang. *syrian pear* (www.flowersinrael.com) nevének tükörfordítása a *szíriai körte* elnevezés. A franciában szintén *poirier de Syrie* (<http://bomen-inventaris.irisnet.be>), az oroszban *груша сирийская* (EL.), a lengyelben ugyancsak *grusza syryjska* (www.gniazdko.com) a neve. Málta szigetén *lanġas tal-vant* (maltawildplants.com) néven ismert. (Az adatolást már az összefoglaló [W.] forrással meg lehet adni, mert ezt a szócikket föltettem a Wikipédiára.) A héber *baka* (uo.) név fordításaként a katolikus fordításokban is megjelenik. A latin szaknyelvi *Pyrus syriaca* binominális névben a nemzetségnév a körte lat. *pyrus* neve, a fajnév pedig a Szíria földrajzi név latin megfelelője. A botanika rendszertanában a teljes *Pyrus syriaca* Boiss. terminus használatos, Pierre Edmond Boissier (1810–1885), a svájci botanikus, felfedező és matematikus volt a névadó.

indiai faalma J. *Limonia acidissima* (PAS. 58). Kínában, Indiában és Indokínában honos tuskés, lomhullató fa, gömbölyded gyümölcse ehető. Értékes gyógynövény.

A növény ang. *Indian woodapple* (EL.) nevének tükörfordítása. A *faalma*, illetve *fásalma* (KL.) utótág megfelelője megvan néhány európai nyelvben; vö. ném. *Holzäpfel*, fr. *pomme de bois*, sv. *trä äpple* (uo.), or. *деревянное яблоко* 'ua.' (EL.).

Társneve az *elefánt-alma* (PAS. 58), szintén tükörszó; vö. ang. *elephant-apple* 'ua.' (W.). Megvan a növény szó szerinti megfelelője más nyelvekben is; vö. ném. *Elefantenäpfel* (G. 342), holl. *olifants appel* (EL.), fr. *pomme des éléphants*, ol. *pomo d'elefante*, dán, norv. *elefantæble*, fi. *elefantin omena*, észt *elevant õun*, lett *zilonis ābols*, cs. *slon jablko*, szlk. *jablko slonie*, ro. *măr elefant*, blg. *слон ябълка*, tör. *fil elma*, gör. *μήλο ελεφαντας* 'ua.' (KL.). Régebbi latin szaknyelvi *Feronia elephantum* nevében a faji terminus szintén az állatnév. A franciában használatos *citronnier des éléphants* (uo.), azaz 'elefántcitrom' neve is.

Más állatnévvel is alkottak nevet ennek a növénynek, az ang. *monkey fruit* (W.) 'majomgyümölcs' jelentésű. Használatos az angolban *curd fruit* (uo.) elnevezése is. További idegen nyelvi neve a sp. *thanaka*, port. *feronia*, *kath bael*, fr. *féronie de l'Inde*, litv. *bukavašis citrinmedis*, le. *kawista* (KL.). Hazájában számos néven jelölik, ilyen az oriya *kaitha*, kannada *byalada hannu*, telugu *vellaga pandu*, tamil *vilam palam*, bengáli *koth bel*, hindi *kaitha*, *kath bel*, gujarati *kothu*, szingaléz *divul*, marathi *kavath*, jávai *kawis*, *kawista*, szanszkrit *surabhicchada*, *kapipriya*, *dadhi*, *puspapahala*, *dantasātha*, *phalasukandhika*, *cirapāki*, *karabhithū*, *kan tī*, *gandhapatra*, *grāhiphala*, *kasāyāmlaphala* (MP. 347).

A latin szaknyelvi *Limonia acidissima* binómen fajneve a gyümölcshús ízére utal; a lat. *acidissimus* 'különösen savanyú' (< lat. *acidus* 'csipős, savanyú') jelentésű. A *Limonia* nemzetség-név is ezzel kapcsolatos, a cirom neve a Linné előtti időkben *Malus Limonia acida* (Caspar Bauhin: *Pinax*, 436) volt.

spanyoltamarind J. *Vangueria madagascariensis* (ENL.). Madagaszkáron fordul elő, ez az egyetlen *Vangueria* faj, amelyet finom gyümölcséért termesztésbe vontak. Az érett terméseket nyersen fogyasztják, a be nem érett bogyókat zöldségként megpárolják, vagy lekvárt főznek belőlük.

A *Vangueria* nemzetség egyik fáját sem szótározta Priszter, Vörös Éva sem tárgyalja. Ennek

a fajnak *spanyoltamarind* neve az ang. *spanish tamarind* 'ua.' (W.) tükörfordítása. Megvan számos európai nyelvben; vö. sp. *tamarindo español*, holl. *spaans tamarinde*, dán, norv., sv. *spanske tamarind*, fi. *espanjan tamarind*, észt *hispaania tamarind*, lett *spāņu tamarinda*, le. *hiszpański tamarindowca*, cs. *španělština tamarind*, szlk. *španielčina tamarind*, ro. *tamarind spaniolă*, bg. *испански тамаринд*, tör. *ispanyolca demirhindi* 'ua.' (KL.).

A spanyolban származásra utaló *tamarindo africano*, valamint *voavanga* (T.) neve is használatos. Ez utóbbi más nyelvekben is megvan; vö. ném., ang. *voavanga* (uo.), fr. *vavanguier*; *voavanga*, port. *vavangue*, ol. *voa vanga*, or. *вангeрия* (KL.). A latin szaknyelvi *Vangueria* genusnévvel együtt a Madagaszkár szigetén beszélt nyelv *voa-vanguir* 'spanyoltamarind' (G. 675) szavából származnak. E faj honosságára, elterjedésére utal lat. *madagascariensis* fajneve is, valamint or. *вангeрия мадагаскарская*, litv. *madagaskarinė vanguerija* (KL.) neve. A franciában *tamarin doux* (uo.), azaz 'édestamarind' az elnevezése.

szilvamangó J. *Bouea oppositifolia* (P. 316). Termése gömbölyded, hosszúkás-tojásdad vagy hajlott répaalakú csonthéjas termés, amelynek vékony, gyengén fényes, sima a héja.

Az ang. *plum mango* (W.) vagy a ném. *Pflaumenmango* (KL.), azaz 'szilvamangó' tükörfordítása. Nevének alapja az, hogy jellege mangószerű, ugyanabba a szömörcefélék családba (*Anacardiaceae*) tartozik, mint a mangó. Szó szerinti megfelelője még a fr. *mangue de prune*, sp. *mango de ciruela*, port. *manga de ameixa*, ol. *prugna mango*, or. *манго сливы*, holl. *pruim mango*, dán *blomm mango*, norv. *plomm mango*, sv. *plommon mango*, fi. *luumu mango*, észt *ploom mango*, le. *śliwkowe mango*, cs. *švestka mango*, szlk. *slivka mango*, ro. *prune mango*, bg. *слива манго* (uo.), vagyis 'szilvamangó' elnevezés. A törökben *rumendia*, a lettben *lekns mango*; a litvánban pedig *šlyvinė gandarija*, a görögben *δαμάσκηνο μάνγκο* (uo.), azaz 'szilvagandaria', illetve 'barackmangó'. Helyi neve a burmai *meriam*, mal. *asam djana*; *bandjar*; *kedjauw lepag*, *kundang rumania*, *ramania hutan*, *ramania pipit*, *rengas*, *tampusu*, *tolok burung*, *umpas* (PN.).

A latin szaknyelvi *oppositifolia* fajnév átellenes állású leveleire utal. A korábbi latin szaknyelvi *Bouea microphylla* faji jelzője kisebb levelére utal, ezzel különböztetik meg a *gandariától*, a *Bouea macrophylla* rokon fajtól.

kínai kajsz J. *Prunus mume* (P. 131). Hosszú életű, gömbölyded koronájú díszfa. Már a legkorábbi kínai forrásmunkák említik, gyümölcsét nagyra tartják. A leggyakoribb motívum használati tárgyakon, kelméken, művészeti alkotásokon.

A megkülönböztető kínai jelző a növény élőhelyére vonatkozik. Ugyan Japánban is átkerült, és ezért – helytelenül – *japán barack*nak, *japán szilvának* is hívják, kínai bennszülött, ma is él vadon, főleg Senhszi tartomány hegyvidékein. Származásra utaló hasonló jelzős összetétel az ang. *chinese plum*, *japanese apricot*, *japanese plum* (W.), fi. *japaninaprikosi* 'ua.' (EL.). A *kajsz* név a magyarban először a 17. században bukkan fel; 1611-ben *kayzín barasz*k Szenczi Molnár szótárában, 1667-ben Lippay Posoni kertjében *kaiszi barasz*k, 1708-ban Pápai Páriz szótárában *kajszin baratz*k. A 19. században az összetétel *kajsz*, *kajszin* előtagja önállósul. A gyümölcs kínai nevéből származik, amelyet a törökök közvetítettek balkáni úton. A *kajsz* szó végső forrása minden bizonnyal a perzsa.

A kínai kajsz latin szaknyelvi *mume* fajneve, a ro. és ném. *Ume* (EL.), ang. *ume plum*, *umeboshi plum* (W.) elnevezése a régi jap. *mme* (olv. *mume*), *ume* (uo.) név, vagy inkább a számos más nyelvbe is átkerült kí. *mei*, *muai* (uo.) alapján használatos. Szép virágaira utal ang. *japanese flowering apricot*, *flowering plum* (uo.) neve, a fára használatos az angolban a *winter plum* (uo.) terminus is. A koreaiiban *maesil*, a kínaiiban *méi*, *méizi* (uo.), *mej-hua* (T.), a vietnamiban *mai*, *mo* (EL.) a neve. Sok régi, egyszerű és telt virágú fajtája van, ezeket Kínában sokféleképpen hívják, például a csüngő ágú *csao suj*, azaz 'vízben tükröződő', sötétpiros szirmokkal a *tuszzin mej* vagy a ritka *mo mej* (T.).

szandolfa J. *Sandoricum koetjape* (P. 491). A *Meliaceae* (imafüzérfa-félék) családba tartozik. A Maláj-félszigeten, Thaiföldön és Indokínában honos. A csendes-óceáni szigeteken szintén gyakran termesztik. Termése gömbölyded, zamatos bogyo.

A növény élőhelyén használatos fil. *santo*, ind. *sentul* (W.), *santoe*, *sěntoel* (G. 554) neve nemzetközi szó, igen sok európai nyelvbe is átkerült, vö. ném., sp. *santol* (ENL.), port., ol., or., holl.,

norv., sv., fi., ész, lett, le., cs., szlk., ro., blg., tör. *santol* (KL.), dán *sentul* ang., fr. *santol* 'ua.' (W.). A latin szaknyelvi *Sandoricum* nemzetségnév eredete is ez. Ebből való az ang. *sandorica* 'ua.' (uo.) alakváltozat.

További neve az ang. *kechapi* a mal., ind. *kecapi* 'ua.' (uo.) alapján, a fr. *faux mangoustan*, ind. *ketuat*, mal. *kelampu*, *ranggu*, thai *kra thon*, *sa thon*, *katon*, burmai *thi* 'tò, khmer *krapin riec*, lao *máktòj*, szingaléz *donka* (uo.).

arazá J. *Eugenia stipitata* (ENL.). Esőerdőkben az Amazonas-medencében honos, illatos, fanyar gyümölcsöt termő örökzöld fa, ma már Közép-Amerikában és a Karib-tengeri szigeteken is termesztik.

Priszter a növényt nem szótárázta, Vörös Éva sem foglalkozott vele. A magyarban egyelőre nincs is saját elnevezése, az *Eugenia stipitata* ném. *Arazá* (T.), fr., ol., or., norv., sv., fi., ész, lett, le., szlk., ro., blg., tör. *araza*, holl. *arasá*, cs. *arazá* (KL.), dán, holl., port. sp. *arazá*, ang. *araza* (W.) nevén említik. A guaraní indiánok nyelvéből származó szó, megvan földrajzi névben is; vö. *Riacho Arazá* (uo.) 'Arazá patak' Argentínában vagy a 970 lakosú Comuna de el Arazá (www.adepro.org.ar).

A latin szaknyelvi *Eugenia* nemzetségnév Eugen v. Savoyen (1663–1736) herceg, a botanika mecénásának emlékét őrzi, a *stipitata* fajnév 'kocsányos' jelentésű. A litvánban az *arazá* neve *obuolinė eugenija* (KL.), azaz 'Eugenia alma'. Az angolban használatos *guayaba brasilerá* társneve a sp. *guayaba amazónica* 'ua.' (W.) mintájára keletkezett. A spanyolban ismert *arrayán*, *hurapo*, *luma*, *parcha*, *piche*, *sahuinto* (uo.), a portugálban *araçá-boi* (ENL.), azaz 'ökörquava' néven is.

feketemangrove J. *Avicennia* (P. 311). A nemzetség és az Avicenniaceae család a verbénafélékkel rokon. Gyümölcsbele főzés közben elveszti keserű ízét, így ehető.

Az ang. *black mangrove* 'Avicennia germinans' (W.) tükörfordítása. Megvan a németben is a *schwarze Mangrove* 'ua.' (EL.) terminus. A név a fa törzsének színére utal. Linné annak idején az *Avicennia officinalis* nevet adta a fajnak. Társneve az *Avicennia-fa* (P. 37). A nemzetség és család a 11. század elején működött híres arab orvos, Avicenna (980–1037) nevét örökíti meg. A *mangrove* név végső forrása a növény maláj *manggi-manggi* (en.academic.ru) elnevezése.

A *nyugati Avicennia-fa* az *Avicennia germinans* (uo.), társnevének *sárga mangrove* (www.sulinet.hu); utóbbi nevét onnan kapta, hogy a kéreg, illetve a háncsszövet alatt sárga a fája. A *vörös mangrove* 'Rhizophora mangle' (uo.) elnevezésének alapja az, hogy a fája kivágva vagy megsérülve megvörösödik, mint az égerfa. Számos nyelvben megvan a név szó szerinti megfelelője; vö. ang. *red mangrove*, or. *красное мангровое*, ném. *rote Mangrove*, port. *mangue vermelha* 'ua.' (EL.). A *fehér mangrove* (www.sulinet.hu) az ang. *white mangrove* 'Avicennia marina' (EL.) név tükörfordítása, a nevét apró fehér virágairól kapta; vö. még ném. *weiße Mangrove*, port. *mangue branco* 'Laguncularia racemosa' (uo.). Priszternél az *Avicennia marina* magyar neve *keleti Avicennia-fa* (P. 311). Korábbi latin szaknyelvi neve az *Avicennia tomentosa* (Wallich III.).

Karib-akác J. *Hymenaea courbaril* (P. 398). Ültetett és vad fákról egyaránt takarítanak be termést. Termése csüngő, nagyméretű, vastag hüvelyei ív alakúak.

Faji jelzője elterjedésére utal, a Karib-tengeri szigetektől és Dél-Mexikótól Amazóniáig honos. Társneve a *kurbarilfa* (uo. 154) a növény latin szaknyelvi *courbaril* fajneve alapján. Számos nyelvben használatos megfelelője; vö. ném., ang., sp., holl., fr. *courbaril*, sp. *curbaril* 'ua.' (EL.). A növény port. és sp. *copal* (uo.) neve alapján használatos további társneve, az *amerikai-kopálfá* (P. 32). Előtagja élőhelyre utaló jelző.

Ang. *stinking tree* és fr. *caca-chien* (EL.), azaz 'bűdös fa', illetve 'kutyaurülék' elnevezése a bűdös szagú gyümölcsbűdösre utal. Közös az etimológiája ném. *Locustbaum*, ang. *locust tree*, *locust*, akárcsak port. *jatobá*, le. *jatoba*, ro. *jatobá* (uo.), ang. *jatobá* (W.) nevének. Előfordulási helyére utal a fr. *caroubier de la Guyane*, ang. *brazilian cherry*, *south american cherry*, *brazilian copal*, *south american locust*, *west indian locust tree*, sp. *algarrobo del Orinoco* (EL.), *algarrobo de las Antillas* (ENL.), a németben is említik élőhelyre utaló névvel, a ném. *Antillen-Johannisbrot* (uo.) társneve 'Antillák-jánoskenyér' jelentésű. Természetesen a portugálban és a spanyolban van a legtöbb neve; vö. port. *jutaí*, *farinheira*, *guapinole*, *jataí amarelo*, *jataí peba*, *jataí vermelho*, *jataí-uva*, *jetaí*, *jetaíba*, *jutaí*, *jutaíca*, *lágrima*, illetve sp. *algarrobo*, *corobore*, *guapinol*, *anime*, *cuapinol*, *paquíó*, *pecueca* (EL.). További idegen nyelvi neve az ang. *old man's tree*, holl. *cannariboom* (uo.).

kelubi *J. Salacca conferta* (ENL.). Dél-Thaiföldön, Nyugat-Malajziában, Borneón és Szumátrán honos. Túlnyomórészt a vadon, mocsaras területeken élő pálmafák terméseit takarítják be; ritkán ültetik is kisparaszti gazdaságokban.

Önálló magyar neve még nincs, Priszter nem szótározta, Vörös Éva munkájában sem szerepel. A név a növény ném. *Kelubi* (ENL.), ang. *kelubi* (W.) nevének átvétele. A végső forrás a mal. *kelubi* 'ua' (uo.). Ott földrajzi névben is szerepel, Malajziában helységnév a *Kelubi* (uo.). A *Salacca conferta* *kelubi* neve nemzetközi szó; vö. ang., ném., fr., sp., port., ol., or., holl., dán, norv., sv., fi., észt, litv., le., cs., szlk, ro., blg., tör. *kelubi* 'ua' (KL.).

Egyéb elnevezése az ang. *woodland salak* (T.), megfelelője a ném. a *Wald-Salak* (ENL.) és a holl. *woudsalak* 'ua.' (KL.). További idegen nyelvi neve az ang. *swamp fruit*, azaz 'mocsári gyümölcs', mert elsősorban mangrovemocsarakban nő, jagoi *buah trisum*, mal. *asam kelubi*, *asam paya*, *salak hutan* (W.), vagyis 'erdei kéreg'. Latin szaknyelvi faji *conferta* jelzője a virágokra utal, 'zsúfolt, összenyomott' jelentésű.

móricpálma *J. Mauritia* (P. 426). Az Amazonas-medencében és Dél-Amerika északi részén honos. Az olajban gazdag, nagyon tápláló és vitamindús terméshúst teljesen érett állapotban nyersen vagy 10–15 percig forró vízbe dobva fogyasztják.

A név népetimológiai átalakítás eredménye nemzetközi szóból; vö. fr. *moriche*, ném. *Morichpalme* (ENL.) ang. *moriche palm* (W.), sp. *morete*, *moriche* (EL.), *palma de moriche*, holl. *moriche*, *morichepalm*, dán *moriche palmer*, sv. *palma moriche*, fi. *morichito palmun*, lett *palma moriche*, szlk. *palmy moriche*, ro. *moriche*, tör. *moriche palmiyesi* 'ua.' (KL.). Ezek szerint a szaknyelvben is hat a népetimológiai tevékenység, az idegen szavak „értelmesítése”.

A *Mauritia flexuosa* a *kis móricpálma* (P. 180), társneve a *buritipálma* (uo. 56), amely szintén nemzetközi szó; vö. ném. *Buriti-Palme*, ang. *buriti palm*, port., sp. *buriti* (EL.), *burity do brejo* (ENL.), port. *embrões de buriti*, fr. *palmier buriti*, ro. *buriti*, or., blg. *õypumu*, ol. *palma del buriti*, le. *palmy buriti* 'ua.' (KL.). Élőhelye miatt természetesen a legtöbb elnevezése a portugálban és a spanyolban van. A latin szaknyelvi nemzetségnév megfelelőjével alkotott litv. *lanksčioji mauricija*, norv. *mauritipalmen*, fi. *maurinpalmun*, le. *maurycja gietka* és cs. *mauritijské palmy* (uo.) elnevezése. További idegen nyelvi neve a fr. *aguaje*, ol. *aguaje*, *palma aguaje*, ang. *ita palm* (uo.).

törpecitrom *J. Microcitrus* (P. 254). Ausztráliában, Pápua Új-Guineában, Malajziában honos fajok. A gömbölyű vagy hengeres gyümölcsök savanyúak.

A *törpecitrom* nemzetségnév szó szerinti megfelelője a latin szaknyelvi *Microcitrus* nemi névnek, amelyet a gör. *mikrosz* 'kicsi' és a lat. *Citrus* nemi név összetételével alkottak. Szintén az apró gyümölcsökre és azok egyedülálló, hengeres alakjára utal az *ujjycitrom* (uo.) társnév. Tükkörfördítással került a magyarba; vö. ang. *finger-lime*, sv. *fingerlime* (GRIN.), ném. *Fingerlimette* 'Microcitrus australisica' (W.).

Az ausztrál *törpecitrom* 'Microcitrus australasiatica' (P. 254) faj nevében az ausztrál faji jelző megvan más nyelvben is; vö. ném. *australische Limette* (GRIN.), ang. *australian finger lime* (EL.). A *Microcitrus australis* az ang. *gympie lime* (Birmingham), az ausztrál bennszülöttek nyelvén *dooja* (uo.). Első leírása 1829-ben látott napvilágot *Limonia australis* néven (Robert Mudie: *The Picture of Australia*, 151). 1915-ben már *Microcitrus australis* néven szerepel (Walter Tennyson: *Swingle in Journal of the Washington Academy of Sciences*, Vol. 5: 572), új nemzetségbe sorolva. Idegen nyelvi neveiben ugyancsak utal a faji jelző a honosságra; vö. ang. *australian round lime* (EL.), *australian-lime*, ném. *australische Limette* (GRIN.). Mindkét faj az ausztráliai New South Wales és Queensland tartományokban fordul elő. A *Microcitrus papuana* az angolban *brown river finger lime* (uo.), azaz 'barna folyó ujjcitrom'. A *Microcitrus garrawayae* esetében a latin szaknyelvi faji jelző személynévi eredetű, névadója R. W. Garraway asszony. Az angolban *white lime* (Birmingham) a neve, nem színre utaló terminus, előfordulási helyéről nevezték el földrajzi névvel: Cook District, Monte White a Cape York félszigeten. A *Microcitrus inodora* az ang. *australian wild lime* vagy *Russell river lime* (uo.), a virágok kellemes, parfümillatúak, ezért kapta a latin szaknyelvi *inodora* faji jelzőt. A *Microcitrus maideniana* az ang. *Maiden's australian wild lime* (uo.), latin szaknyelvi faji neve személynévi eredetű, professzor J. H. Maidentől kapta. Az angolban *limebush* vagy *native cumquat* (uo.) néven is ismeretes. Az *Eremocitrus glauca* az ang. *desert lime* (uo.), botanikai nevét

a gör. *eremosz* 'sivatagi' és *glauca*, vagyis 'kékes' szavakból alkotották, utalva a száraz élőhelyre, valamint a kékesszürke színű levelekre.

mahónia, kerti J. *Mahonia aquifolium* (P. 170). Az örökzöld cserje termése gömbölyű, kékesfekete, hamos bogyó. Nyáron érik, a madarak is kedvelik.

A nemzetség típusfaja, társneve a magyarban a *magyallevelű mahónia* (uo.). A *mahónia* név először 1911-ben bukkan fel: *mahóni fa* (Nsz.). A latin nemi név került át a németbe is; vö. *Mahonie* 'ua.' (PbF. 280). A nemzetségnévben az ír származású amerikai botanikus, Bernard MacMahon (1775–1816) neve őrződik meg. Számos idegen nevét is ezzel a szóval alkották; vö. fr. *mahonia à feuilles de houx*, or. *магония падуболистная*, sv., fi. *mahonia*, le. *mahonia ostrolistna* (wikimedia), *mahonia pospolita*, dán *almindelig mahonie*, litv. *dyglialapė mahonija* (EL.). Néhány faiskola kínálatában *babérborbolya* (R. 1966: ua. [MNöv. 124]) néven szerepel. Gyakori előfordulási helyére utal sp. *uva de Oregon* (W.) és az ang. *Oregon grape*, *piper Oregon-grape*, *tall Oregon grape* (EL.). További neve az ang. *hollyleaved barberry*, *mountain grape* (uo.), azaz 'magyallevelű borbolya', illetve 'hegyiszőlő'.

szilvakajszi J. *Prunus brigantina* (P. 468). Az Alpok közelében honos. Sárga színű, a kajszibarackénál kisebb gyümölcsének édeskés íze van.

A két gyümölcs nevével alkotott összetétel a faj egyes idegen nyelvi neveinek mintájára jött létre. Ezekben a terminusokban hol a szilva (*Pflaume*, *prunier*, *pruno*), hol a kajszibarack (*apricot*, *Aprikose*) nevét találjuk.

A latin szaknyelvi *brigantina* faji nevet a kelta eredetű város, Briançon latin *Brigantium* nevével alkotották, a faj Délnyugat-Európában honos. A nyugati Alpokban fekvő franciaországi város nevével jött létre fr. *prunier de Briançon* (W.), ném. *Briançonpflaume* (G. 107) elnevezés is, ezek szó szerinti megfelelője a szilvakajszi magyar *brianszoni szilva* (P. 468) társneve. A *brianszoni kajszí* (uo.) társnév mintája pedig az ang. *Briançon apricot* (W.), ném. *Briançon-Aprikose* (GRIN.). A francia orvos és botanikus, Dominique Villers adta 1786-ban a *brigantina* faji jelzőt a szilvakajszi franciaországi, Briançon vidéki előfordulására tekintettel: *Prunus brigantina* Vill. (*Histoire des plantes de Dauphiné*. Grenoble, 1786. I: 299).

Délkelet-Franciaország és Olaszország északnyugati részén, az Alpokban honos, előfordulására utal ang. *alpine apricot* és fr. *prunier des Alpes* (W.) elnevezése. További neve a fr. *marmottier* (uo.), ol. *pruno del delfinato*, ang. (USA) *marmot plum* (<http://luirig.altervista.org>). A gyümölcs magjából olajat nyernek, ez a *Huile de Marmotte*, azaz 'mormotaolaj', az olívaolaj helyettesítésére használatos Franciaországban. Régen világításra is használták.

gandaria J. *Bouea macrophylla* (ENL.). Délkelet-Ázsiában honos örökzöld, trópusi gyümölcsfa. Csonthéjas termését elsősorban nyersen fogyasztják, de főtt szirup vagy kiváló lekvár, kompót is készül belőle.

Magyar neve még nincs, a forrásokban a növény ang., fr., ném., sp. *gandaria* (T.) nevének átvétele olvasható. Nemzetközi szó; vö. port., ol., holl., dán, norv., fi., le., cs., szlk., ro., tör. *gandaria*, észt *gandaaria*, lett, litv. *gandarija* (KL.), jap. *gandaria*, or. *гандария*, tagalog *gandaria* 'ua.' (PN.). Ezek forrása e növény élőhelyén használatos eredeti fil. *gandaria* (WA.), ind. *gandaria* (W.) neve. Korábbi szaknyelvi latin neve is *Bouea gandaria* volt. Társneve az ang. *marian plum* (uo.) 'marianszilva', *marian tree* 'mariannfa', fr. *prune mariane*, or. *марианская слива* (PN.), ném. *Marian-pflaume*, sp. *ciruelo de marian*, port. *ameixa de marian*, ol. *marian prugna*, holl. *marian pruim*, dán *marian-blomme*, norv. *marian-plomme*, sv. *marian plommon*, fi. *marian luumu*, észt *marian ploom*, lett *marian plūme*, litv. *marian slyvi*, le. *marian šlivka*, cs. *marian švestka*, szlk. *marian šlivka*, ro. *marian prune*, blg. *мариан слива* (KL.), szintén 'marianszilva'.

A latin szaknyelvi *macrophylla* faji jelző a nagy levelekre utal. Több nyelvben is különbséget tesznek a vadon termelt, éretten is savanyú gyümölcsű változat (thai *ma praang pruw*, ang. *thai sour marian plum*, *kalimantan sour marian plum*, fr. *prune mariane acide* [uo.]), és az édes ízű, természetett változat (thai *ma praang waan*, ang. *thai sweet marian plum*, fr. *prune mariane sucrée* [PN.]) között. Átvette a thai nevet az orosz (*манранг*), a malájt pedig a svéd (*kundang*) és a török (*kundagan*) (KL.) nyelv; vö. thai *ma praang*, *ma phrang*, *ma pring*, illetve mal. *kundang*, *kundangan*

'ua.' (PN.). További idegen nyelvi neve az ang. *mango plum*, *mini mango*, jap. *akatane no ki*, mal. *buah kundang*, *rembunia*, *setar*; thai *ma yong*, *somprang* (uo.), ind. *ramania*, burmai *mayun-te* (W.).

tüskésdinnye J. Cucumis metuliferus (P. 349). A lágyszárú növény hosszú, vékony kocsányokon kabakterméseket fejleszt. Bizarr, látványos terméseit újabban Európában is árusítják.

A névadás szemléleti háttere az a külső tulajdonság, hogy a termés héjából nagy, erőteljes, kúp alakú tüskék merednek ki. A latin szaknyelvi *metuliferus* faji jelző ugyancsak a tüskékre utal, 'kis csúcsokat hordozó' jelentésű. A növény hasonneve a németből tükörfordítással átvett *tüskés-uborka* (ENL.); vö. ném. (*afrikanische*) *Stachelgurke* 'ua.' (uo.). Az angolban is *horned melon* (W.), vagyis 'szarvasdinnye' a neve. A ném. *Horngurke* (EL.), ang. *horned cucumber*, *african horned cucumber* (W.) elnevezések faji jelzője ugyancsak 'szarvval ellátott' jelentésű, tehát ezek az elnevezések 'szarvasuborka' jelentésűek. Társneve a *kiwano* (uo.), nemzetközi szó; vö. ném., ang., tör., fr. *kiwano* 'ua.' (EL.). További idegen nyelvi neve a fi. *kivakurkku* (szépuborka), tör. *kiwano kavunu* (kiwanodinnye) (uo.), ang. *jelly melon*, *hedged gourd*, *english tomato*, *melano* (W.).

illatos mangó J. Mangifera x odorata (P. 424). Kelet- és Délkelet-Ázsiában nagyon gyakran árusítják a piacokon. Bár a termés kellemetlen szagú, de más mangókhöz viszonyítva kevésbé igényes, ezért gyakran termesztik gyümölcsöskertekben.

E mangófaj ném. *wohlriechende Mango* (EL.), *duftende Mango* (ENL.) nevének átvétele részfordítással. Megvan így más nyelvben is; vö. fr. *manguier odorant* (AF.), ang. *fragrant mango* 'ua.' (W.). Társneve az angolban *saipan mango*, *kuwini mango* (uo.). A növény ang. *kuwini*, *kuini* (uo.), *kweenee*, ném. *Kwini* (ENL.) társneve az illatos mangó ind. *kuweni* (EL.), *kaweni*, fil. *kuwini* 'ua.' (AF.) nevéből származik. További idegen nyelvi neve a fil. *uani*, mal. *huani*, *wani*, thai *mamuang chingreet*, *mamuang paa* (uo.).

kafferfüge J. *Carpobrotus dulcis* (P. 328). Ugyancsak Afrika déli területein honos, de a kafferfüge a hottentottafügénél jóval élvezhetőbb, édesebb.

Erre utal a latin szaknyelvi *dulcis* faji jelző, amely 'édes' jelentésű, valamint ang. *sweet hottentot fig* (www.pfaf.org) elnevezése is. A ma hivatalos latin szaknyelvi *Carpobrotus* nemzetség-névnek ugyancsak a növény élvezhető gyümölcse az alapja (< gör. *karposz* 'gyümölcs' és *brotosz* 'ehető').

A *Carpobrotus dulcis* összetett nevének *kaffer* előtagja, valamint a lat. *caffer* fajnév a 'hitetlen' jelentésű arab *káfir* szóból származik. A kaffer népség bantu törzs Délkelet-Afrikában, tehát a *kafferfüge* terminus arra utal, hogy e törzs területén fordul elő ez a növényfaj. A *füge* utótag pedig a *Ficus carica* neve. 1395 k. már olvasható a *figefa* a Besztercei Szójegyzékben. A Bécsi kódexben (1416 u. / 1450 k.) pedig felbukkan a gyümölcs *fuge* neve is. Közli a Jordánszki-, a Keszthelyi és a Münchener kódex is *fige* alakban. Velencei olasz eredetű szavunk; vö. R. *fighe* 'fügék'. A latin révén bekerült az európai nyelvekbe.

bérci ribiszke J. *Ribes petraeum* (P. 481). Közép- és magashegységi cserje Európában. Piros álbogyótermése savanyú ízű.

A faj élőhelyére utal a *bérci* faji jelző, akárcsak *sziklai ribiszke* (uo.) társneve esetében. Ennek szó szerinti megfelelője a ném. *Felsen-Johannisbeere* 'ua.', az ang. *rock red currant* 'ua.' (W.) és az or. *σπειροδινα скальня* 'ua.' (EL.) terminus. Ugyancsak a *szikla* szóval alkotották a növény ol. *spinella dei sassi* és cs. *meruzalka skalni* (uo.) elnevezését. További neve az ol. *eneta* (uo.). A *ribiszke* nemi név 1790 körül (Nyr. 85: 211) már adatolható. A TESz. szerint a lat. *ribes* szóval összefüggő régi *ribesz*, *ribisz* 'ua.' névből való magyar fejlemény *-ke* kicsinyítő képzővel.

zafirbogyó J. *Symplocos* (P. 274). Nagy bokor vagy közepes méretű fa, gyümölcse tojásdad alakú, sima héjú, világoskék színű.

A név az ang. *sapphire-berry* 'ua.' (EL.) tükörfordítása. A németben *Rechenblume* (PbF. 435), vagyis 'gereblyevirág' néven ismert. A zafirbogyó társneve a termés színére utaló *türkiszbogyó* (P. 274). A *himalájai zafirbogyó*, más néven *kékbogyó* (uo.) a *Symplocos paniculata*. A *Symplocos*

tinctoria – mint latin fajneve is mutatja – festő növény, magyar szaknyelvi neve is *festő zafírbogyó* (uo.). Társneve az *édeslevél* (uo.), a növény ang. *sweetleaf* (EL.) nevének tükörfordításával került a magyarba. A *Symplocos martinicensis* a *Martinique sweetleaf*, a *Symplocos latifolia* pedig a *broad-leaf sweetleaf* (uo.). A latin szaknyelvi *Symplocos* nemzetségnév a gör. *szymplokosz* 'össze-fonott' szóból való. A fa igen gazdagon elágazó, erre utal a név.

szalamanderfa J. *Antidesma bunius* (P. 232). Régi ázsiai kultúrnövény, a Himalájától Észak-Ausztráliáig, elsősorban Indiában, Srí Lankán és Indonéziában gyakran termesztik. Gyakori háztáji gyümölcsfa Jáván.

A név az ang. *salamander tree* 'ua.' (KL.) tükörszava. Valószínűleg a holl. *salamanderboom* 'ua.' (EL.) is az angolból való. A lat. *bunius* fajnév már a Linné előtti időben használatos volt a botanikai szaknyelvben, például a *Bunius sativus* (G. 111) az ind. *boeni*, *woeni* (uo.) növénynevből származik. Ennek a szalamanderfa fajnak a neveként átkerült több nyelvbe; vö. sp. *buni*, *biniai* (T.), ném., észt, ro. *buni* (KL.). A latin szaknyelvi *Antidesma* nemzetségnévét a gör. *anti* 'ellen' és a *dészma* 'kötés', *antidészmusz* 'ellenmérég' szavakból alkotották. Használatos a szalamanderfa fr. *antidesme* (T.), le. *antydesma wawrzynolistna* (EL.) (< le. *wawrzyn* 'babér'), szlk. *antidezma ovocná* (KL.) (szlk. *ovocná* 'gyümölcs') nevében is.

A szalamanderfa ang. *bignay* (uo.) neve a növény fil. *bignay*, *bugnay*, *bignai* (T.), *bognay*, *bugne* (www.nationaalherbarium.nl) nevéből alakult vándorszó. Megvan számos európai nyelvben; vö. sp. *bignai* (W.), ném. *Bignay*, fr., ol., or., holl., dán, norv., sv., fi., lett, cs., tör. *bignay* 'ua.' (KL.). Társneve az angolban a – más növények neveivel alkotott – *currant tree* (W.) és a *chinese laurel* (T.), azaz 'ribizlifa', illetve 'kínai babér'. További idegen nyelvi neve a viet. *chói mói*, *liên tu* (uo.), port. *cardoeira* és a litv. *kininis driežmedis*, *driežmedžio vaisius* (KL.), azaz 'kínai gyíkfa', 'gyíkagyümölcs'.

viaszbogyó J. *Myrica* (P. 270). Európa, Ázsia és Észak-Amerika északi, nedves területein nő. Elsősorban ott alkalmazták, ahol a délről importált méregdrága fűszerekre nem jutott pénz. Fontos anyaga volt régen a sörfőzésnek.

A ném. *Wachsbeer* 'ua.' vagy az ang. *waxberry* 'ua.' (NS.) tükörfordítása. Hasonneve a *viaszcserje* (P. 270.), amely az ang. *wax shrub* 'ua.' és a *viaszfa* (uo.), amely a fr. *arbre à cire* 'ua.' (NS.) szó szerinti megfelelője. Vö. még ang. *wax*, *wachsgagle*, afr. *wasbessie*, *wasbessiebos*, *wasbossie*, holl. *wasgagel*, fr. *arbre à suif* ('faggyúfa' jelentésű), sp. *cera vegetal* (viasznövény) (uo.), jiddis *vaks-hodes* (Myri). A névadás szemléleti háttere az, hogy a viaszbogyó leveleit sűrűn olajmirigyek borítják, a finoman szemcsés felületet fénylőnek látjuk.

Számos népnyelvi elnevezésben a *mirtusz* (észt *porss*, dán *porse*, norv., sv. *pors*, sp. *mirto* [uo.], norv. *pørse*, *poss*, *post*, *postris*, sp. *arrayán* [NS.]) az összetétel utótagja. Ilyen a magyar *viaszmirtusz* '*Myrica pensylvanica*' (P. 270), a ném. *Wachsmyrte* (Boerner 143), ang. *wax myrtle*, dán, norv. *vokspors*, észt *vahaporss* (NS.) szó szerinti megfelelője. További társnevekben: ang. *bog myrtle*, *box myrtle*, észt *harilik porss*, fi. *suomyrtti*, *suomyrtti* (uo.).

Gyakran olyan magyarzó faji jelzővel szerepel a *mirtusz* a viaszbogyó neveiben, amely a jelölt növény élőhelyére vagy földrajzi elterjedésére utal. Ilyen a *Myrica gale brabantimirtusz* (P. 55) neve, a sp. *arrayán brabantico* (NS.), *mirto de Brabante* (Myri) szó szerinti megfelelője; vö. még port. *brabantei*, *samouco do brabantei*, sp. *brabante* (uo.), *brabántico* 'ua.' (NS.). A belga *Brabant* tartományra utal. Ugyancsak a névadási szemlélet háttere az or. *đamckuū mupm*, sp. *mirto holandés* (Myri), azaz 'dán mirtusz', illetve 'holland mirtusz' elnevezésekben. Élőhelyre utal lett *purvmirtes* (sármirtusz) (uo.), dán *mose-pors* (lápi mirtusz), ném. *Sumpfmyrte* (mocsári mirtusz), norv. *elvepost* (folyami mirtusz), fr. *bog-myrtle* (mocsárimirtusz) (NS.) neve. Ugyancsak a növény földrajzi elterjedése az alapja ang. *chinese-arbutus*, *chinese bayberry*, *chinese strawberry tree*, *asian bayberry* (uo.), le. *woskownica europejska*, élőhelye litv. *pajūrinis* (tengeri) *sovtaras*, jiddis *sumpigker vaks-hodes*, port. *alecgrim-do-norte* (északi rozmaring) (Myri) elnevezésének.

A német *Gagel* 'ua.' (Boerner 143) név etimológiailag összefügg a növény ang. *gale* (óang. *gagel*), fr. *galé* (Myri), holl. *gagel* (NS.) nevével. Az ang. *candleberry* (uo.), azaz 'gyertyabogyó' nevének az az alapja, hogy a növény gyümölcséből illatos viasz készül, amelyből gyertyát is gyártanak. Erre utal *galé odorant* (uo.), azaz 'illatos viaszbogyó' neve is. Mára nagyrészt felváltotta a gyertyakészítésben a paraffin, mesterséges színezékekkel és illatokkal.

A latin szaknyelvi *Myrica* nemzetségé név ókori görög növénynévből származik; vö. gör. *myrike* [μυρικη] 'tamariszkusz'. Megfelelője a fr. *myricetin*, *myrique*, *myrique baumier* (NS.), magyar *mirika* (R. 1911: Nsz. 205), *mirikacserje*, héb. *mirika*, ol. *mirica* 'Myrica' (*Myri*). Minden bizonnyal összefügg a gör. *myron* (μυρον) 'balzsam' szóval is. A gyógyszerészetben *Herba Myrti Rabanitini* (uo.) a neve.

Azonos etimológiai csoportba tartozik az *illatos mirika* (R. 1911: Nsz. 205), *illatos viaszbogyó*, *fenyérmirtusz* (P. 87), *brabantimirtusz* (MNöv. 60) 'Myrica gale' faj cs. *voskovnik*, le. *woskownica* (NS.), or. *восковница*, szerb *восковац*, szlk. *voskovník* (*Myri*) neve. További idegen nyelvi neve az észtlutikarohi, murdid, soo kaerad, rabaumalad, fr. *piment royal*, *bois-sent-born*, gael *rideag*, gör. *μυρτιά κολλώδης*, izl. *mjaðarlyng*, jap. *yachtijyanagi*, kazah *balsipi* (uo.), ang. *bayberry* (EL.), jap. *yamamoto* (vad őszibarack), kí. *yangmei*, *yun nan yang mei*, ang. *bay-rum tree*, *box berry*, *sweet gale*, *tallow shrub*, fr. *chalcone*, *cirier*, afr. *glashout* [üvegfa], zulu *ilethi*, ném. *Gagelstrauch* (NS.).

A *viaszmirtusz*, *északi viaszbogyó* (P. 270), *viaszbokor* (MNöv. 204) 'Myrica pensylvanica' a csehben *voskovník pensylvánký* (NS.), akár a latin szaknyelvi binómen, a faj földrajzi elterjedésére utal. A *japán viaszbogyó* 'Myrica rubra' (P. 270) megfelelője a népnévvél az ang. *japanese bayberry*, cs. *voskovník japonský*, további neve a nepáli *kaphal*, norv. *kynning*, *lopperis*, *lusgras*, *rosmarin*, port. *louro-bravo*, izl. *meadow-fern*, *mjaðarlyng*, ném. *Moor-gagelstrauch*, dán *mose pors* (NS.). Az *amerikai viaszfa* 'Myrica cerifera' (P. 270) *déli viaszbogyó* (uo.) társneve az ang. *southern bayberry* 'ua.' (EL.) név részfordítása.

Hivatkozások

- AF. = World Agroforestry Centre. Nairobi (www.worldagroforestrycentre.org).
 Boerner = Franz Boerner: *Taschenwörterbuch der botanischen Pflanzennamen*. Berlin, 1966.
 Br. = The Botanical register. London, 1815–1828.
 EL. = *Encyclopedia of life*. (A legnagyobb biológiai adatbázis) (<http://www.eol.org>).
 ENL. = *Egzotikus növény lexikon* (<http://www.freeweb.hu/egzotikusnoveny>).
 G. = Helmut Genau: *Etymologisches Wörterbuch*. Basel–Boston–Berlin, 1996.
 GRIN. = *Taxonomy for Plants*. United States Department of Agriculture (www.ars-grin.gov).
 GyÉ. = Szabó László Gyula: *Gyógynövények és élelmisznövények A-tól Z-ig*. Melius Alapítvány honlapja (www.melius.hu/gyogy).
 KL. = Kun Ákos: *Egzotikus gyümölcsök és zöldségek*. Album 7201 képpel (<http://kunlibrary.com>).
 Loudon 1827 = L. C. Loudon: *Encyclopaedia of gardening*. London.
 MF. = Jávorka Sándor: *Magyar Flóra (Flora Hungarica)*. I–III. Budapest, 1924–1925.
 MFüvK. = Diószegi Sámuel–Fazekas Mihály: *Magyar Fűvész könyv*. Debrecen, 1807.
 MNöv. = Csapody Vera–Priszter Szaniszló: *Magyar növénynevek szótára*. Budapest, 1966.
 MP. = S. G. Joshi: *Medicinal Plants*. Oxford & IBH Publishing Co. New Delhi, 2004.
 Műsz. = Kováts Mihály: *Háromnyelvű fejtő műszótár*. Buda, 1845.
 Myri = Gale. *Myrica gale* L. (www.uni-graz.at/~katzer/engl/Myri_gal.html).
 NS. = *Natural Standard Professional Monograph*, © 2011 (www.naturalstandard.com).
 Nsz. = Cserey Adolf: *Növényiszótár*. Budapest, 1911.
 P. = Priszter Szaniszló: *Növényneveink*. Budapest, 1998.
 PAS. = Móró Mária Anna–Priszter Szaniszló–Szabó László Gy.: „*Plantae Asiaticae rariores*”. A Klímakönyvtár a tudományos kutatások szolgálatában. Pécs, 2001, 53–90).
 PbF. = Rudolf Schubert–Günther Wagner: *Pflanzennamen und botanische Fachwörter*. Leipzig, 1988.
 PN. = *Multilingual multiscrypt plant name database* (www.plantnames.unimelb.edu.au).
 Psoni kert = Lippay János: *Psoni kert I–III*. Nagyszombat, Bécs, 1664–1667.
 RácZNöv. = Rác János: *Növénynevek enciklopédiája*. Budapest, 2010.
 T. = <http://terebeess.hu/search.html>.
 W. = Wikipedia (www.thefullwiki.org).
 WA. = World Agroforestry Centre. *AgroForestryTree Database* (www.worldagroforestry.org).
 Wallich = Wallich, Nathaniel (1830, 1831, 1832): *Plantae Asiaticae rariores; or, descriptions and figures of a select number of unpublished east Indian plants I., II., III.* Treuttel and Würtz, London, Paris, Strasbourg.
 ZP. = <http://zipcodezoo.com/Plants>.

Rác János